

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 451

Finanse publiczne

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Małgorzata Myszowska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-319
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-618-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Tomasz Banasik, Katarzyna Brzozowska-Rup: Metodologiczne aspekty oceny oddziaływania OFE na rozwój gospodarczy w Polsce / Methodological aspects of assessment of Pension Funds influence on the economic development of Poland	11
Krzysztof Berbeka: Polityka klimatyczna w warunkach kryzysu finansowego / The climate policy in the conditions of financial crisis	27
Marcin Brycz: ATP-pension fund's investments and consumption in Sweden 1961–1994. Past example, but problem still not resolved / Inwestycje funduszy emerytalnych ATP a konsumpcja w Szwecji (1961–1994). Miniony przypadek, lecz problem wciąż aktualny	40
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka: Zróżnicowanie obciążeń fiskalnych dochodów osób fizycznych w Polsce / Differentiation of tax burden on individual taxpayers in Poland.....	52
Marek Dylewski: Instrumenty stabilizowania długoterminowej równowagi finansowej JST / Instruments for stabilizing the long-term financial balance of LGU	64
Beata Zofia Filipiak: Dylematy pomiaru potencjału finansowego jednostek samorządu terytorialnego – dobór czynników i ich pomiar / Dilemmas of measuring the potential financial – selection of factors and their measurement	75
Mateusz Folwarski: Czynniki wpływające na rozwój sieci bankomatów w krajach Europy Środkowej / Factors affecting the development of the ATM network in Central Europe	89
Maria Magdalena Golec: Zmiany regulacyjne w sektorze Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych i ich ocena / Regulatory changes in the cooperative savings and credit unions and their evaluation	99
Marcin Gospodarowicz: Efektywność wspierania rozwoju przedsiębiorczości ze środków UE w gminach na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2007–2013 / Efficiency of entrepreneurship support from EU funds in rural communes in Poland (2007–2013).....	110
Gabriela Gurgul: Kierunki kreacji marki i zmiany w zarządzaniu produktami bankowymi wobec tła gospodarczo-politycznego oraz oczekiwań klientów detalicznych / Directions of brand creation and changes in managing banking products (against an economic and political background and expectations of retail customers)	122

Mariusz Hamulczuk, Marcin Idzik: Zgodność i predyktywność testów koniunktury bankowej z koniunkturą ogólnogospodarczą / Compliance and forecasting of the surveys of the banking situation with the overall economic situation.....	134
Aneta Kargol-Wasiluk, Adam Wyszowski: Preferencje podatkowe wspierające działalność B + R w ramach podatków dochodowych w Polsce i w Wielkiej Brytanii / Tax incentives supporting R&D activities in Poland and in the United Kingdom.....	145
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: Determinanty marży odsetkowej banków w Polsce w okresie pokryzysowym / Determinants of banks' net interest margins in Poland.....	162
Julitta Koćwin: Sytuacja konsumenta na rynku szarej bankowości / The consumer situation on the informal banking market.....	175
Magdalena Kogut-Jaworska: Pomoc publiczna i jej szczególne znaczenie w systemie wsparcia publicznego w Polsce / Public aid and its particular role in the system of state aid in Poland.....	187
Agnieszka Kristof: Skarb Państwa w roli właściciela przedsiębiorstw / State treasury as the owner of companies.....	198
Justyna Kujawska: Wpływ struktury finansowania na wyniki funkcjonowania systemów opieki zdrowotnej w krajach Unii Europejskiej / The impact of financing structure on the healthcare systems outcomes in the European Union countries.....	207
Elwira Leśna-Wierszółowicz: IKE i IKZE jako dobrowolne formy gromadzenia oszczędności emerytalnych / Individual retirement accounts and individual retirement security accounts as voluntary forms of pension savings.....	219
Marta Maier: System zabezpieczenia emerytalnego a starzenie się społeczeństwa w Polsce / Pension security system and aging society in Poland.....	230
Dariusz Malinowski, Marcin Krawczyk: Oddziaływanie ekspansji fiskalnej wspomaganej przez monetarną na produkcję – ujęcie teoretyczne i na przykładzie wybranych gospodarek / The impact of money accommodated fiscal expansion on production – theory and experience of selected countries.....	240
Paweł Marszałek: Disintermediation of banks – causes and consequences / Dezintermediacja banków – przyczyny i konsekwencje.....	256
Małgorzata Mazurek-Chwiejczak: Wydajny fiskalnie system podatkowy – w poszukiwaniu modelowych rozwiązań / The fiscally efficient tax system – in search of model solutions.....	268
Dominika Mierzwa, Ewa Błaszke: Źródła finansowania zewnętrznego jednostek samorządu terytorialnego na przykładzie miasta Wrocławia / The sources of external funding of local government entities on the example of the city of Wrocław.....	280

Elżbieta Izabela Misiewicz: Zmiany przepisów o jednym procencie należnego podatku dochodowego od osób fizycznych a zachowanie podatników / Changes in one percent of the tax regulations and tax-payers behaviour...	291
Monika Pasternak-Malicka: Funkcja fiskalna podatku od towarów i usług a znieczulenie podatkowe / Tax illusion and its impact on the fiscal function of the taxation of goods and services	301
Jacek Pera: Ocena wpływu zadłużenia zagranicznego na ryzyko kredytowe Polski w modelu roszczeń warunkowych / Impact of foreign debt on Polish credit risk in the model of contingent claims approach	314
Elwira Pindyk: Wpływ zmiany systemu opodatkowania nieruchomości od osób fizycznych na budżet gminy / Impact of changes in taxation of real estates of individuals on district's budget.....	329
Piotr Podsiadło: Pomoc publiczna w formie gwarancji – analiza jakościowa i ilościowa z perspektywy polityki fiskalnej / State aid in the form of guarantees – qualitative and quantitative analysis from the perspective of fiscal policy.....	347
Magdalena Rękas: Ulgi na dzieci jako instrument polityki rodzinnej a niska dzietność w Polsce / Relief for children as an instrument of family policy and low fertility in Poland	360
Katarzyna Rola: Wpływ podatku akcyzowego na konsumpcję alkoholi / Impact of excise tax on alcohol products consumption	374
Alicja Sekuła, Roman Fandrejewski: Naruszenie dyscypliny finansów publicznych w zakresie wykorzystania subwencji ogólnej / The violation of public finance discipline with respect to the use of general grant	385
Tomasz Sobczak: Rola krajowych oszczędności w poglądach wybranych ekonomistów Polski międzywojennej / The role of domestic savings in views of chosen economists of interwar-Poland.....	398
Błażej Socha: Działalność innowacyjna a wyniki finansowe przedsiębiorstw / Innovation and financial performance	411
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałazka: Aktywność inwestycyjna mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie lubelskim / Investment activity of micro-, small and medium-sized enterprises in the region of Lublin	420
Michał Sosnowski: Transfer pricing issues in taxation of related entities / Problematyka cen transferowych w opodatkowaniu podmiotów powiązanych.....	431
Wacława Starzyńska: Metody statystyczne w analizie rynku zamówień publicznych / Statistical methods in analysis of public procurements	448
Małgorzata Szczepaniak: Nierównowaga finansów publicznych w Polsce na tle krajów Europy Środkowo-Wschodniej i UE 28 / Conditions of public finances' imbalance in Poland compared to the countries of Central and Eastern Europe and all European countries (EU 28).....	457

Joanna Śmiechowicz, Paulina Kozak: Diagnoza skutków polityki podatkowej gmin w Polsce w latach 2003–2015 / The issue of maximization of own revenue potential and the tax policy of municipalities in Poland in the years 2003–2015	468
Tomasz Śmietanka: Gospodarka finansowa gmin Grójec, Kozienice, Szydłowiec w latach 2003–2016 jako czynnik rozwoju lokalnego / Financial economy of the communes Kozienice, Grójec, Szydłowiec in the years 2003–2016 as a factor of sustainability development at the local level	479
Anna Świrska: Skuteczność mechanizmu subwencjonowania w wyrównywaniu sytuacji dochodowej gmin / Effectiveness of the subsidizing mechanism in equalizing the income situation of municipalities.....	497
Malgorzata Twarowska: Wpływ dodatkowego opodatkowania sektora finansowego na napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich w krajach UE / Impact of additional financial sector taxation on the Foreign Direct Investment inflow in the EU countries	509
Maciej Woźniak, Robert Lisowski: Ocena związku preferencji podatkowych z poziomem inwestycji przedsiębiorstw w Polsce / Evaluation of relationship between fiscal instruments and investments of companies in Poland	520
Mariusz Zieliński: Klienci i pracownicy jako beneficjenci działań CSR w sektorze bankowym w Polsce / Customers and employees as recipients of CSR activities in the banking sector in Poland	533
Arkadiusz Żabiński, Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Fiskalne uwarunkowania budowy systemu podatkowego w wybranych krajach / Fiscal stimulants of creation of tax system in chosen countries	543

Wstęp

Publikacja *Finanse publiczne* została wydana w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Poszczególne jej części stanowią dorobek pracowników naukowych najbardziej liczących się w Polsce ośrodków naukowych. Przedstawione opracowania odnoszą się do całego spektrum problemów naukowo-badawczych związanych z finansami publicznymi i polityką fiskalną. Poszczególni autorzy prezentują wyniki swoich badań teoretycznych i empirycznych w zakresie zarządzania dochodami i wydatkami budżetu centralnego oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego, w kontekście zarówno reformy finansów publicznych, reformy systemu emerytalnego, pomocy publicznej, jak i teoretycznych podstaw realizacji wyznaczonych celów przez narzędzia polityki fiskalnej.

Niniejsza publikacja jest adresowana do środowisk naukowych i studentów wyższych uczelni oraz osób, które w praktyce gospodarczej mają styczność ze stroną dochodową lub wydatkową polityki fiskalnej.

Poszczególne fragmenty książki były recenzowane przez profesorów uniwersytetów, w większości kierowników katedr finansów, katedr ekonomii oraz polityki ekonomicznej, którym chciałbym podziękować za rzetelne recenzje. Składam również wyrazy uznania pracownikom Katedry Ekonomii i Polityki Ekonomicznej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz pracownikom Wydawnictwa za wiele wysiłku i zaangażowanie, dzięki któremu powstała ta publikacja.

Mam głębokie przekonanie, że książka *Finanse publiczne*, którą oddajemy w Państwa ręce, będzie inspiracją do dalszych badań i dociekań naukowych oraz do powstania równie inspirujących opracowań w przyszłości.

Jerzy Sokołowski

Katarzyna Rola

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy
e-mail: katarzyna.rola@ierigz.waw.pl

WPLYW PODATKU AKCYZOWEGO NA KONSUMPCJĘ ALKOHOLI

IMPACT OF EXCISE TAX ON ALCOHOL PRODUCTS CONSUMPTION

DOI: 10.15611/pn.2016.451.30

Streszczenie: W badanym okresie poziom podatku akcyzowego od napojów alkoholowych zmieniał się kilkakrotnie. W przypadku wysokoprocentowych trunków wraz ze wzrostem stawki akcyzy ich spożycie malało. Obniżce towarzyszył wzrost spożycia i poprawa sytuacji finansowej przedsiębiorstw. W analizie konsumpcji piwa nie zaobserwowano podobnej zależności, przyczynić mogła się do tego zmiana modelu konsumpcji alkoholi w Polsce, na popularności zyskiwały napoje o niższej zawartości alkoholu. Wzrost konsumpcji piwa odbył się kosztem spadku spożycia napojów spirytusowych i wyrobów winiarskich. Dodatkowo w artykule dokonano analizy literatury związanej ze specyfiką podatku akcyzowego oraz zaprezentowano obecną sytuację na rynku napojów alkoholowych w Polsce.

Słowa kluczowe: stawka akcyzowa, spożycie, wyroby spirytusowe, piwo, wino.

Summary: This paper concerns the impact of excise duty on the consumption of alcohol beverages in Poland. During the period of 1999–2014 the level of excise duty on imposed alcohol products was subject to several changes. There is relationship between excise duty on spirits and consumption. In the case of spirits the increase of excise rate resulted in a decrease of their consumption. In the case of beer the analysis shows that there is no correlation between these two variables. The reason for that could be a change in the pattern of alcohol consumption in Poland.

Keywords: excise duty, consumption, spirits, beer, wine.

1. Wstęp

Podatek akcyzowy jest podstawowym źródłem dochodów publicznych i często, jako instrument fiskalny, służy do poszukiwania dodatkowych źródeł wpływów budżetowych. Wydajność fiskalna akcyzy zachęca do zwiększania obciążeń fiskalnych z jej tytułu [Rosiński 2015]. W Polsce akcyza na alkohol została wprowadzona już

w XV w. jako tzw. czopowe, czyli podatek od piwa, wina i miodu. Obowiązywała także w okresie międzywojennym i zaraz po wojnie, a ponowne jej przywrócenie nastąpiło w 1993 r. Obecnie akcyzę na napoje alkoholowe regulują przepisy ustawy o podatku akcyzowym [Ustawa z 6 grudnia 2008].

W Polsce w 2014 r. wyprodukowano ponad 4 mld litrów wszystkich alkoholi. Kluczowy udział w wolumenie produkcji miało tradycyjnie piwo (90%). Drugim co do wielkości produkcji jest rynek napojów spirytusowych, w którym dominuje wódka z 5-procentowym udziałem. Na branżę winiarską przypada 3% udziału, a pozostałą grupę stanowią m.in. napoje spirytusowe o obniżonej zawartości alkoholu.

2. Materiał i metodyka

Celem artykułu jest ocena wpływu stawki podatku akcyzowego na konsumpcję napojów alkoholowych w Polsce w latach 1999–2014. W opracowaniu dokonano analizy literatury przedmiotu dotyczącej opodatkowania dóbr podatkiem akcyzowym. Zaprezentowano obecną sytuację na rynku napojów alkoholowych w Polsce oraz wpływ podatku akcyzowego na konsumpcję tych wyrobów.

W analizie zastosowano metodę opisową i porównawczą, dane przedstawiono w formie tabel i wykresów. Materiał stanowiły opracowania, ekspertyzy, raporty oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), Ministerstwa Finansów (MF) i Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA).

3. Specyfika podatku akcyzowego

Podatki są ważną, wynikającą z funkcji państwa zmienną w relacjach między konsumentem a producentem. Przychody budżetu, którym operuje państwo, stanowią w uproszczeniu wpływy podatkowe od producentów i konsumentów. Ceny dóbr nabywanych przez konsumenta są wyższe od ceny otrzymywanej przez producenta o wysokość podatku (np. VAT lub stawkę akcyzy). Wpływa to na popyt i przychody producenta, co z kolei przekłada się na możliwości finansowania czynników produkcji, a w rezultacie na dochody konsumentów. Proces ten tworzy niejako zamknięte koło [Rembisz, Sielska 2015, s. 40–42].

Zmiana ceny danego dobra wpływa na położenie i nachylenie linii ograniczenia budżetowego, co w efekcie przekłada się na zmianę kupowanego koszyka dóbr. Następuje bowiem zamiana dobra relatywnie droższego na dobro relatywnie tańsze. Efekt taki w strukturze konsumpcji może pociągnąć za sobą wprowadzenie podatku obciążającego cenę jednego dobra. Wybór konsumenta zmieni się, gdyż zmienią się warunki, w których podejmuje on decyzje [Rembisz, Sielska 2015, s. 147–148].

Podatek akcyzowy jest podatkiem obciążającym konsumpcję ściśle wybranych produktów, określanych mianem produktów akcyzowych. O objęciu akcyzą danego produktu decyduje ustawodawca [Goettel, Lemmonier (red.) 2011]. W związku z tym podatek ten uznaje się za podatek selektywny, gdyż jest podatkiem od sprze-

daży lub wykorzystania wybranych towarów i usług [Rosiński 2015]. Umożliwienie ustawodawcy krajowemu wyboru zakresu opodatkowania akcyzą sprawia, że pomiędzy poszczególnymi krajami UE mogą wystąpić różnice w tym zakresie. Akcyza ze względu na ograniczony zakres nie jest zaliczana do podatków powszechnych i jest pobierana tylko na jednym szczeblu obrotu, w przeciwieństwie do podatku VAT. Podatek akcyzowy jest podatkiem pośrednim podlegającym szczególnym regulacjom. W związku z tym ekonomiczny koszt akcyzy ponoszony jest przez konsumentów, a nie przez podmioty zobowiązane do naliczania oraz jego zapłaty. Podatek akcyzowy obejmuje zatem każdą czynność, której przedmiotem są wyroby akcyzowe [Rosiński 2015].

Podatek akcyzowy do polskiego systemu podatkowego na stałe wprowadzono w 1993 r., jako daninę uzupełniającą do podatku od towarów i usług. Opodatkowanie akcyzą w okresie od 5 lipca 1993 r. do końca kwietnia 2004 r. regulowała ustawa o podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowym [Ustawa z 8 stycznia 1993]. Wraz z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej konieczne było dostosowanie przepisów krajowych do obowiązujących standardów wspólnotowych. W związku z tym wyżej wymienioną ustawę zastąpiła ustawa o podatku akcyzowym [Ustawa z 23 stycznia 2004]. Obecnie w Polsce obowiązują przepisy ustawy z 6 grudnia 2008 r.

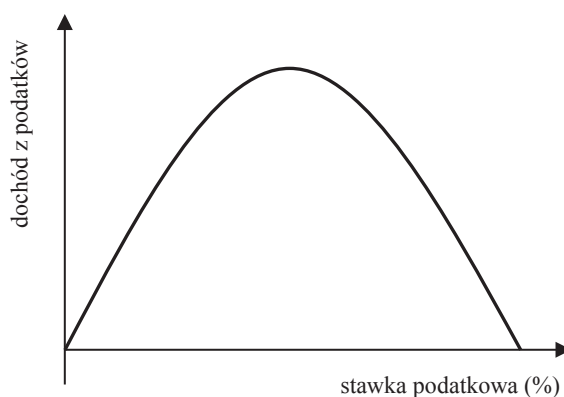
Precyzyjna wysokość stawek podatkowych jest ustalana przez właściwego ministra do spraw finansów publicznych i przedstawiana wraz z założeniami do ustawy budżetowej. Obowiązujące w Polsce w 2015 r. stawki akcyzy na napoje alkoholowe kształtowały się następująco:

- alkohol etylowego – 5704,00 zł/1 hl 100% vol.,
- piwo – 7,79 zł od 1 hl za każdy stopień Plato gotowego wyrobu,
- wino – 158,00 zł/1 hl gotowego wyrobu.

Znaczenie fiskalne podatku akcyzowego potwierdzają wysokie, w porównaniu z innymi podatkami, wpływy do budżetu państwa. Jest on drugim, po podatku od towarów i usług, pod względem efektywności, podatkiem stanowiącym ok. 22% źródłem dochodów. Oprócz wydajności fiskalnej, która wynika z obciążenia nim dóbr masowego spożycia, ważną zaletą podatku akcyzowego jest łatwość jego poboru. Następuje on najczęściej w momencie wprowadzania produktu do obrotu lub ma miejsce w związku z wytwarzaniem towaru [Gomułowicz, Małecki, 2002].

Omawiając specyfikę podatku akcyzowego, wspomnieć należy o teorii amerykańskiego ekonomisty A. Laffera, członka zespołu doradców ekonomicznych prezydenta Reagana. Krzywa Laffera odzwierciedla zależność między stawką podatkową a dochodami z niej płynącymi. Na krańcach, przy stopie opodatkowania 0% i 100% wpływy wynoszą zero. W pierwszym przypadku w państwie nie obowiązują podatki, w drugim podatnicy ich nie płacą, gdyż musieliby zwrócić państwu cały swój dochód. Zatem podnosząc stawkę podatkową, zwiększa się wpływy do budżetu aż do punktu maksimum – punktu Laffera, dalszy ich wzrost powoduje spadek dochodów [ZPP 2014, s. 12–24]. Ze względu na mnogość zmiennych i trudną do przewidzenia

reakcję podatników nie udało się stworzyć mechanizmu wyznaczającego optymalny punkt stopy podatkowej. W związku z tym współcześnie krzywa Laffera nie jest traktowana jako wyznacznik w tworzeniu polityki fiskalnej kraju, choć jej główne przesłanie nie jest ignorowane i często podnoszone przez zwolenników niższych obciążeń podatkowych [Karwala 2004].

Rys. 1. Krzywa Laffera

Źródło: opracowanie własne.

Założenia krzywej Laffera odnoszą się także do rynku napojów alkoholowych, gdzie coraz większy fiskalizm przyczynia się do powiększenia skali i aktywności szarej strefy. Prowadzi to z kolei do wzrostu opłacalności przemytu oraz spożycia alkoholu z nielegalnych źródeł, pogarszając sytuację finansową producentów działających zgodnie z obowiązującym prawem [Borowska 2009, s. 15–18].

4. Charakterystyka rynku napojów alkoholowych

Polska ze względu na uwarunkowania klimatyczno-glebowe i wieloletnią tradycję należy do państw produkujących wysokoprocentowe napoje alkohole ze zbóż i ziemniaków, a także napoje o niższej zawartości alkoholu, w tym głównie piwo i mniejsze ilości win [Borowska 2009]. W 1989 r. rozpoczęła się w Polsce transformacja systemowa, której celem było odejście od gospodarki planowanej do gospodarki rynkowej. Zmiany systemu polityczno-gospodarczego i odtwarzanie mechanizmów rynkowych wymagały zmian stosunków własnościowych, co wiązało się z koniecznością znalezienia prywatnych właścicieli przedsiębiorstw, by mogły one działać według zasad gry rynkowej i konkurencji. Zmieniły się również sytuacja i znaczenie przemysłu alkoholowego, a pozytywną stroną przekształceń jest zmodernizowanie i unowocześnienie potencjału wytwórczego. Dzięki napływowi kapitału inwestycyjnego nastąpił rozwój branży i wzbogacenie oferty asortymentowej

na rynku [Borowska 2009]. Jednocześnie zmianie uległy preferencje i upodobania konsumentów. Piwo stało się najpopularniejszym napojem alkoholowym Polaków i głównym substytutem mocnych trunków. Drugim największym segmentem rynku alkoholi są napoje spirytusowe, a w ostatnich latach konsekwentnie rośnie zainteresowanie konsumentów winami gronowymi, ale ich udział w spożyciu jest nadal niewielki.

Polska jest największym w UE producentem wódki, trzecim producentem nieskażonego alkoholu etylowego i piwa oraz czwartym – napojów spirytusowych [Wyrzykowski 2014, s. 10]. Analizując produkcję napojów alkoholowych w latach 2004–2015, zauważyć można znaczący spadek produkcji wyrobów winiarskich przy zdecydowanym wzroście produkcji piwa, która w 2015 r. osiągnęła poziom 40,5 mln hl, o 27,4% więcej niż w 2004 r. W tym czasie również spożycie wykazywało tendencję wzrostową i w 2015 r. wyniosło 98,5 litrów *per capita*, o 22,1% więcej niż na początku analizowanego okresu. Według organizacji The Brewers of Europe Polska w 2014 r. znalazła się na czwartym miejscu wśród krajów UE pod względem spożycia piwa. Krajowy rynek jest bliski nasycenia, co w połączeniu z obserwowaną w ostatnim czasie konkurencją w postaci innych napojów alkoholowych powoduje, że wzrost konsumpcji piwa w kolejnych latach będzie niewielki [IERiGŻ-PIB 2015, s. 36, 37]. Akcesja Polski do UE i swobodny dostęp do rynku charakteryzującego się dużą siłą nabywczą konsumentów przyczyniły się do wzrostu eksportu. Polska jest eksporterem netto piwa, którego wywóz od 2004 r. wzrósł ponad czterokrotnie, ale nadal stanowi niewielką część produkcji i przychodów. W imporcie piwa wystąpił także wzrost, lecz jego dynamika była mniejsza niż w przypadku eksportu, a udział w zaopatrzeniu krajowego rynku wynosi tylko 2,0% i uzupełnia podaż głównie w niższych segmentach rynku.

Drugim co do wielkości jest rynek napojów spirytusowych, w którym dominuje wódka. Według raportu KPMG znajduje się on obecnie pod wpływem trzech trendów konsumenckich. Pierwszym z nich jest wzrost zainteresowania produktami premium, dotyczącego zarówno wódek krajowych, jak i importowanych napojów spirytusowych. Sprzyja temu ich duża dostępność w sieciach detalicznych, często po przystępnych cenach. Drugi trend to otwartość konsumentów na nowości; chętniej sięgają oni po nieznanne dotąd i oryginalne walory smakowe. Ostatni kierunek to poszukiwanie najlepszej ceny w porównaniu z wartością produktu, tzw. *value for money*. Wszystkie trzy wymienione trendy znajdują swoje odzwierciedlenie w produkcji, handlu zagranicznym, cenach i spożyciu [KPMG 2014].

Zmiany produkcji wyrobów spirytusowych w okresie 2004–2015 nie były jednokierunkowe (tab. 1). W 2005 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, produkcja była mniejsza o 19% i wyniosła 94,6 mln l, podczas gdy w 2010 r. zwiększyła się do 137,0 mln l. W 2015 r., po zawirowaniach na rynku spowodowanych 15-procentową podwyżką akcyzy w 2014 r., produkcja zmniejszyła się do poziomu sprzed 11 lat. W analizowanym okresie eksport napojów spirytusowych zwiększył się prawie dwukrotnie, a import czterokrotnie.

Tabela 1. Produkcja i handel zagraniczny napojami alkoholowymi 2004–2015 (mln l)

Wyszczególnienie	Lata		2015 2004 %	Średnioroczna dynamika %
	2004	2015		
Produkcja*				
Piwo	3181,5	4053,9	127,4	2,23
Wyroby winiarskie	333,1	101,6	30,5	-10,23
Napoje spirytusowe	116,9	116,2	99,5	-0,05
Eksport**				
Piwo	60,9	329,4	540,9	16,58
Wyroby winiarskie	4,5	28,3	628,9	18,19
Napoje spirytusowe	10,3	20,0	194,2	6,21
Import**				
Piwo	18,2	74,2	407,7	13,65
Wyroby winiarskie	76,6	127,2	166,1	4,72
Napoje spirytusowe	5,5	20,6	374,5	12,72

*Dla 2015 r. dane dla firmy zatrudniającej 50 i więcej pracowników; **dane wstępne dla 2015 r.

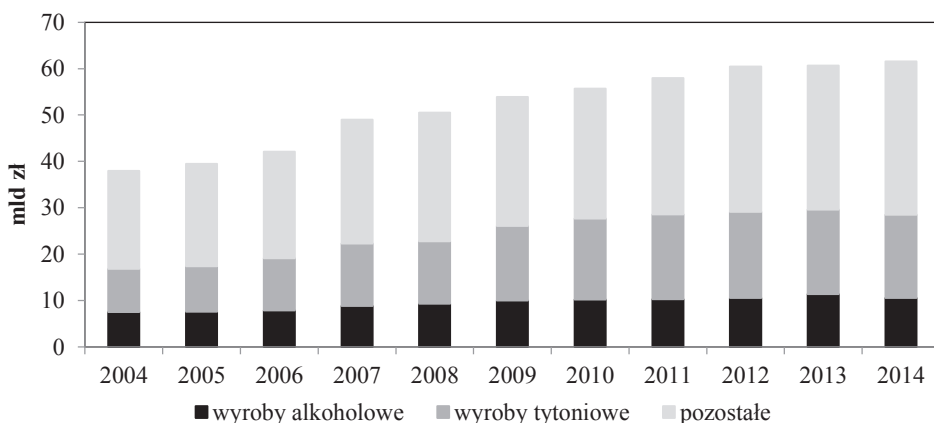
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i MF.

Zmiany w modelu konsumpcji i wzrost świadomości konsumentów sprawiają, że produkty winiarskie stają się coraz popularniejszą i bardziej docenianą kategorią napojów alkoholowych w Polsce. Struktura produkcji wyrobów winiarskich jest typowa dla krajów Europy Północnej, w której dominują fermentowane napoje winiarskie wytwarzane z innych owoców niż winogrona (np. wiśnie, truskawki, maliny, jabłka), a udział win jest bardzo mały. W latach 2004–2015 ich produkcja zmniejszyła się ponad dwukrotnie. Należy pamiętać, że w Polsce ma miejsce głównie wtórny przerób wina importowanego, gdyż produkcja z krajowych winnic jest znacznie mniejsza. Większość sprzedawanego w Polsce wina pochodzi z Hiszpanii, Włoch, Francji, Bułgarii i Niemiec, a także USA, Chile i Mołdawii. W analizowanym okresie import win zwiększył się o 66,1% do 127,2 mln l.

5. Wpływ akcyzy na spożycie napojów alkoholowych

Przemysł alkoholowy ma istotne znaczenie dla gospodarki państwa. Jego rola w kontekście zasilania budżetu państwa poprzez wpływy z tytułu podatków pośrednich akcyzy, VAT, opłat koncesyjnych oraz tworzenia miejsc pracy jest nieoceniona [Borowska 2009]. Jednocześnie ze względu na specyfikę produktu nadmierne spożycie alkoholu niekorzystnie oddziałuje na organizm człowieka i prowadzi do wzrostu kosztów społecznych.

Źródłem dochodów budżetowych z tytułu podatku akcyzowego jest przede wszystkim obrót paliwami silnikowymi, wyrobami alkoholowymi oraz wyrobami tytoniowymi. Przychody z akcyzy wyrobów alkoholowych w 2014 r. wyniosły 10,6 mld zł i stanowiły 17,1% wszystkich środków uzyskiwanych z podatku akcyzowego i 3,7% wszystkich państwowych dochodów (rys. 2).

Rys. 2. Dochody z podatku akcyzowego w latach 2004–2014 (w mld zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MF.

Wysokość podatku akcyzowego jest różna dla poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych, a najbardziej obciążoną grupą są wyroby spirytusowe. W grudniu 2015 r. cena detaliczna półlitrowej butelki wódki Bols o zawartości alkoholu 40% wynosiła średnio 24,80 zł, w tym akcyza stanowiła 46%. Łącznie obciążenie podatkami pośrednimi (VAT + akcyza) stanowiło 65% ceny detalicznej. W przypadku whisky (butelka 700 ml o zawartości 40% alkoholu, cena detaliczna 60,97 zł), której popularność w ostatnich latach systematycznie rośnie, obciążenie podatkiem akcyzowym wyniosło 26%. Od 1996 r. stawka podatku akcyzowego od napojów wysokoprocentowych zmieniała się kilkakrotnie, osiągając swoje maksimum w 2001 r. (6,26 tys. zł/hl 100-procentowego alkoholu etylowego). Zwiększaniu wysokości stawki akcyzowej towarzyszył wzrost ceny napojów spirytusowych, co skutkowało zmniejszeniem popytu i poszukiwaniem dóbr substytucyjnych oraz wzrostem zainteresowania wyrobami z nielegalnych źródeł. Wpłynęło to także na znaczne pogorszenie wyników finansowych polskich producentów wyrobów spirytusowych, a dochody budżetu państwa z tytułu akcyzy malały [Zmarzłowski, Orłowski 2014].

W okresie podwyższonej akcyzy na napoje spirytusowe w latach 1996–2002 spożycie napojów spirytusowych w przeliczeniu na 100-procentowy alkohol spadło z 2,9 do 1,7 l *per capita* (o 41%). W tym czasie spożycie piwa wzrosło z 2,35 do 3,89 l *per capita* (o 66%). W 2002 r. rozpoczęto proces prywatyzacji polskich

Polmosów, a w 2003 r. obniżono, o 30%, stawkę podatku akcyzowego. Stabilizacja poziomu akcyzy wpłynęła na poprawę sytuacji finansowej branży spirytusowej oraz na zwiększenie wpływów do budżetu państwa [Zmarzłowski, Orłowski 2014]. Jednocześnie zanotowano wzrost spożycia wyrobów spirytusowych o 42% (z 2,4 l *per capita* w 2003 r. do 3,4 l *per capita* w 2008 r.). W 2009 r. po podwyżce akcyzy o 9% roczne spożycie na mieszkańca spadło i w porównaniu z 2008 r. było o 6% niższe.

W 2014 r. stawka podatku akcyzowego na alkohol etylowy została ponownie podwyższona do poziomu 5704 zł/1 hl 100-procentowego alkoholu etylowego w gotowym wyrobie i w porównaniu z poziomem obowiązującym w latach 2009–2013 jest wyższa o 744 zł. Podwyżka spowodowała wzrost szarej strefy i spadek spożycia o 11% do 3,2 l *per capita*. Ponowny spadek konsumpcji potwierdza odwrotną zależność między wysokością podatku akcyzowego a poziomem spożycia napojów spirytusowych. Równocześnie w 2014 r., w porównaniu rokiem ubiegłym, dochody budżetu państwa z tytułu akcyzy zmniejszyły się o 7,6% do 661 mld zł i były o 10,5% niższe niż zakładane w ustawie budżetowej (7,39 mld zł).

Wysokie obciążenie napojów spirytusowych zarówno podatkiem VAT, jak i akcyzą sprawia, że są one mało konkurencyjne w stosunku do innych wyrobów alkoholowych. Ponadto doprowadza to do powstawania na szeroką skalę nierejestrowanego rynku alkoholu [ZPP 2014].

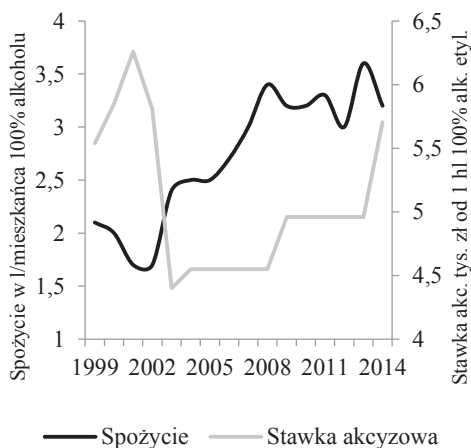
W mniejszym stopniu podatkiem akcyzowym obciążone są piwa. W grudniu 2015 r. średnia cena detaliczna półlitrowej butelki piwa butelkowanego Żywiec wyniosła 2,80 zł, w tym akcyza stanowiła 17%, a łącznie obciążenie podatkami pośrednimi wyniosło 36% ceny detalicznej [IERiGŻ 2015].

Piwo jest traktowane przez krajowych konsumentów jako substytut wódki i zmiany jego konsumpcji należy porównywać do całkowitej konsumpcji alkoholu. Rejestrowana bilansowa konsumpcja alkoholu w 2014 r., według PARPA¹, wyniosła 9,4 l *per capita* w przeliczeniu na 100-procentowy alkohol i była o 49% wyższa niż w 1996 r. (6,49 l *per capita*). Udział piwa w konsumpcji alkoholu zwiększył z 36% w 1996 r. do 58% w 2014 r. W tym czasie spożycie piwa wzrosło z 42,8 do 98,9 l *per capita* (w przeliczeniu na 100-procentowy alkohol z 2,35 do 5,44 l *per capita*). Analizując konsumpcję *per capita*, można stwierdzić, że rynek piwowski w Polsce jest rynkiem nasyconym i możliwości wzrostu popytu oraz sprzedaży nie będą już tak dynamicznie rosły jak w latach 1996–2008.

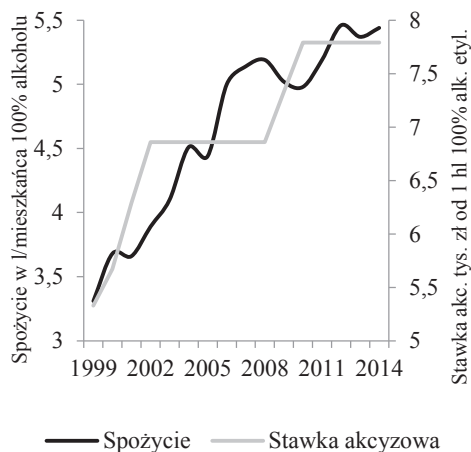
Podwyżki akcyzy na piwo w latach 1998–2002 nie miały wpływu na poziom jego spożycia. Spadek konsumpcji nastąpił dopiero po podwyżce w 2008 r., gdy spożycie piwa *per capita* zmniejszyło się, w porównaniu z rokiem poprzednim, o 3%, a w 2010 r. w stosunku do 2008 r. o 4%. Na spadek konsumpcji, oprócz podwyżki akcyzy, wpłynęły także spowolnienie gospodarcze oraz wzrost bezrobocia. Obawy o długotrwałe, negatywne oddziaływanie wzrostu akcyzy okazały się niesłuszne. Po dwóch latach konsumpcja wróciła na ścieżkę wzrostu [Rapkiewicz 2013]. Od

¹ <http://www.parpa.pl/index.php/badania-i-informacje-statystyczne/statystyki>.

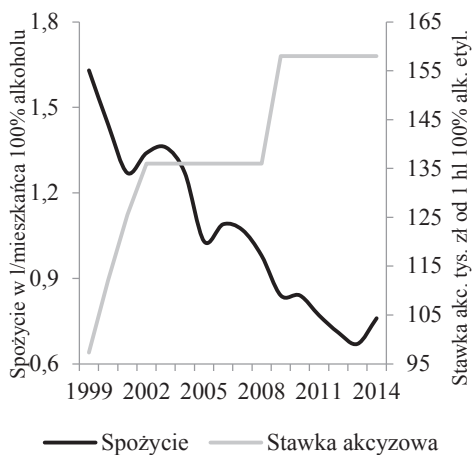
1999 r. do 2014 r. wpływy do budżetu państwa z tytułu podatku akcyzowego od branży browarniczej wzrosły z 1,5 do 3,6 mld zł.

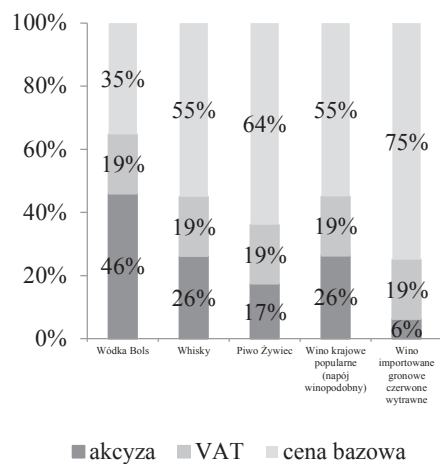
Rys. 3. Wysokość stawki akcyzy od wyrobów spirytusowych i ich spożycie

Rys. 4. Wysokość stawki akcyzy od piwa i jego spożycie

Rys. 5. Wysokość stawki akcyzy od wyrobów winiarskich i ich spożycie

Rys. 6. Udział podatków pośrednich w cenie detalicznej wybranych napojów alkoholowych w grudniu 2015 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, MF i PARPA.

Najniższa stawka podatku akcyzowego dotyczy wina i od 2009 r. wynosi 158 zł/hl trunku. Udział akcyzy w cenach poszczególnych wyrobów winiarskich jest różnicowany i wynika z kwotowego sposobu naliczania tego podatku. W związku z tym przy tej samej stawce akcyzy jej udział w przypadku tańszych produktów jest większy. W winach krajowych, których cena detaliczna w grudniu 2015 r. wyniosła 4,50 zł za butelkę 750 ml, podatek akcyzowy stanowił 26% ich ceny. W winach importowanych gronowych czerwonych wytrawnych (18,84 zł za butelkę 750 ml) udział akcyzy w cenie bazowej stanowił jedynie 6%, a łączne obciążenie podatkami pośrednimi 25% ceny detalicznej [IERiGŻ-PIB 2015]. Najwięcej wina *per capita* spożywano w latach 1999–2004, gdy stawka akcyzy rosła, a jej stagnacja po 2004 r. nie przyczyniła się do wzrostu ich konsumpcji. Spadek spożycia mógł być związany ze zmianami w stosunku do polskich producentów i rozlewni po wejściu Polski do UE [Zuzek-Dominik 2004], co skutkowało spadkiem produkcji krajowych wyrobów winiarskich.

6. Zakończenie

Nadmierna konsumpcja napojów alkoholowych, ze względu na ich uzależniający charakter, może mieć negatywne skutki społeczne i zdrowotne. Państwo ponosi koszty walki z uzależnieniami, chorobami i innymi następstwami spożywania alkoholu. W związku z tym rynek podlega licznym regulacjom, m.in. przez wymaganie rejestracji i wydawanie zezwoleń na produkcję alkoholu, przez wydawanie koncesji na ich sprzedaż oraz przez wprowadzanie ograniczeń w reklamie. Ponadto napoje alkoholowe są objęte podatkiem akcyzowym, który stanowi źródło dochodów budżetowych. Wobec tego istotny jest odpowiedni dobór poziomu stawek akcyzy od napojów alkoholowych [Zmarzłowski, Orłowski 2014].

Wysokość podatku akcyzowego w analizowanym okresie miała szczególny wpływ na poziom spożycia napojów spirytusowych. Jego podwyżka przyczyniała się do spadku ich konsumpcji, a obniżce towarzyszyły wzrost spożycia i poprawa sytuacji finansowej przedsiębiorstw. W przypadku rynku piwa wielkość stawki akcyzowej nie wpływała znacząco na jego spożycie. Przyczynił się do tego znaczący wzrost popularności tego trunku w badanym okresie, konkurencyjność cenowa w porównaniu z wysokoprocentowymi napojami oraz wysokie nakłady na promocję. Wzrost konsumpcji piwa odbył się kosztem spadku spożycia napojów spirytusowych i wyrobów winiarskich.

Literatura

- Borowska A., 2009, *Przemiany na rynku napojów alkoholowych w Polsce w latach 1990–2007*, Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej, SGGW, Warszawa.
- Goettel A., Lemmonier M. (red.), 2011, *Instytucje prawa cywilnego w konstrukcji prawnej podatku*, Wolters Kluwer, Warszawa.

- Gomułowicz A., Małecki J., 2002, *Podatki i prawo podatkowe*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa.
- <http://www.parpa.pl/index.php/badania-i-informacje-statystyczne/statystyki> (21.04.2016).
- IERiGŻ-PIB, 2015, *Rynek wyrobów alkoholowych – stan i perspektywy*, Analizy Rynkowe, Warszawa.
- Karwala S., 2004, *Krzywa Laffera jako konstrukcja teoretyczna poparta rzeczywistością podatkową*, Nowy Sącz.
- KPMG, 2014, *Raport Rynek napojów alkoholowych w Polsce*, <https://home.kpmg.com/pl/pl/home/insights/2014/12/rynek-napojow-alkoholowych-w-polsce-2014.html>.
- Rapkiewicz M., 2013, *Wpływ zmian wysokości stawki podatku akcyzowego od wyrobów spirytusowych w 2014 r. na dochody budżetu państwa*, ekspertyza przygotowana na zlecenie ZPPPS, Instytut Sobieskiego, Warszawa.
- Rembisz W., Sielska A., 2015, *Mikroekonomia współczesna*, Vizja Press & IT, Warszawa.
- Rosiński R., 2015, *Fiskalne aspekty podatku akcyzowego w krajach Unii Europejskiej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 864, s. 159–170.
- Wyrzykowski P., 2014, *Rynek napojów alkoholowych. Stan i tendencje rozwojowe*, Przemysł Spożywczy, t. 68, s. 9–11.
- Zmarzłowski K., Orłowski A., 2014, *Podatek akcyzowy z wyrobów alkoholowych jako źródło finansowania budżetu państwa w latach 1999–2012*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. XVI, z. 2, s. 304–309.
- ZPP, 2014, *Raport – Straty budżetu państwa z powodu błędów Ministerstwa Finansów*, Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, Warszawa.
- Zuzek-Dominik D., 2004, *Sytuacja sektora napojów alkoholowych w Polsce po przystąpieniu Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.

Akty prawne

- Ustawa z 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowym, Dz.U. 1993 nr 11, poz. 50.
- Ustawa z 23 stycznia 2004 r. o podatku akcyzowym, Dz.U. 2004 nr 29, poz. 257.
- Ustawa z 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym, Dz.U. 2009 nr 3, poz. 11 ze zm.